

Da Oldenburg og Delmenhorst i 1773 blev mageskiftet med de gottorpske dele af Holsten, gled grevskaberne definitivt ud af dansk historie. Men Dr. Schaers redegørelse efterlader klart et indtryk af, at det vil være lønsomt at gøre dem til genstand for egentlig historisk forskning, både fra tysk og fra dansk side.

Ole Feldbæk

GERHARD KRAACK unter Mitarbeit von NIS LORENZEN: Die St.-Nikolai-Bibliothek zu Flensburg. Eine Büchersammlung aus dem Jahrhundert der Reformation. Beschreibung und Katalog. = Schriften der Gesellschaft für Flensburger Stadtgeschichte e.V. Nr. 35. Flensburg 1984. 288 s. Ill.

St. Nikolai Kirkes bibliotek i Flensburg er et af de meget få provinsbiblioteker, hvis grundstamme er bevaret på stedet fra reformationsårhundredet til nu. Af lignende kirkebiblioteker i kongeriget fra sidste halvdel af 1500-tallet, f.eks. i Ålborg og Nykøbing F., eksisterer der kun spredte rester, så det er virkelig en enestående samling, der er bevaret i Flensburg, nu ganske vist holdt i varetægt af Stadtmuseum og Altes Gymnasium. Bevarede lister viser, at ca. 90 bøger er gået tabt; tilbage er omkring 440 titler fordelt på knap 340 bind, alle beskrevet af forfatterne med stor og prisværdig omhu, der tilgodeser såvel bibliografiske som bind- og proveniensmæssige aspekter. En række bind kan tilskrives lokale bogbindere, og ikke mindst interessant er det, at størstedelen af bøgerne via navn på bindene eller tilskrifter kan henføres til navngivne donatorer eller tidligere ejere. En del stammer fra franciskanermunken Lütke Namens' bibliotek, en anden er løbende skænket til kirken ca. 1580–1605 af borgere m.fl. med tilknytning til Flensburg. Ad indirekte vej er der bl.a. tilgået samlingen bøger, som oprindeligt har tilhørt Hans Tausen og Anders Sørensen Vedel, samt rester fra nedlagte franciskanerklostre i Danmark og Sønderjylland (jvf. Jørgen Nybo Rasmussen i Kirkehist. Saml. 1977, s. 51–80). Dominerende er ikke overraskende teologiske værker og skrifter, men historie og geografi er pænt repræsenteret, og en sjælden samling musikaler, der stammer fra kirkens kantori, rummer enkelte unica. Som hermed antydtes er bogen givende i flere sammenhænge, men det vanskeliggør unægtelig benyttelsen af dette lødige bidrag til dansk og sønderjysk bogkultur, at registrene kun henviser til katalogdelen, ikke til de indledende afsnit, hvor der ofte findes yderligere baggrundsoplysninger.

Harald Ilse

MICHAELA BLUNK: Der Handel des Lübecker Kaufmannes Johan Glandorp an der Wende vom 16. zum 17. Jahrhundert. Veröffentlichungen zur Geschichte der Hansestadt Lübeck, hrsg. v. Archiv der Hansestadt Lübeck Reihe B. Band 12. Lübeck, Schmidt-Römhild, 1985. – iii + 366 s. Ill.

I de seneste år har man af stadsarkivet i Lübeck fremdraget flere vigtige købmandsbøger, og med betydelig ret har man valgt at underkaste dem monografisk behandling fremfor bekostelige udgivelser. I modsætning til den lidt

tidligere Wolter von Holste, hvis forbindelser overvejende gik til de østbaltiske kyster (jf. HT 83, 1983, s. 312) lå Johan Glandorps (1555–1612) hovedinteresser i det skandinaviske marked og i forsyning af hansestaden selv, selvom han i den florissante periode omkring 1600 også drev handel på Sydvesteuropa med korn og salt.

Glandorp var en *selfmade man* – han nåede først sent en rådmandspost – men også en forsigtig købmand; han begav sig ikke gerne ud i spekulationshandel med risikable varer, men holdt sig oftest til den sikre og beregnelige fortjeneste, selvom kornhandelen kunde være lunefuld nok. Kobberhandel opgav han hurtigt, og krydderier kom bemærkelsesværdigt nok først med efter konsolideringen af den amsterdamske stabel. Hovedparten af hans opkøb gjaldt huder og landbrugsvarer i Skandinavien og eksport af østtysk klæde og spansk salt, overvejende vist organiseret på kommissionshandelsbasis. Interessant nok synes hans skandinaviske handel at have givet kontant overskud (1601–07 66% af omsætningen), men om dette også er typisk kan vi ikke vide. I sine sidste år helligede Glandorp sig i stigende grad pengeforretninger med henblik på en rentiertilværelse.

Dr. Blunks dissertation, der hviler på Glandorps *Schuldbuch IV* 1601–07, er gennemført med dygtighed og soliditet, og den vil utvivlsomt kunne nyttiggøres af skandinavisk forskning. Det mindst positive, der kan siges om bogen, er, at den fremtræder i et pauvert og vanskeligt læseligt offsettryk – trods offentliggørelsen i den agtværdige Lübecker-serie.

E. Ladewig Petersen

HARTMUT WALRAVENS: China illustrata. Das europäische Chinaverständnis im Spiegel des 16. bis 18. Jahrhunderts. Ausstellung im Zeughaus der Herzog Wilhelm August Bibliothek Wolfenbüttel vom 21. März bis zum 23. August 1987. Wolfenbüttel, Verlag Acta Humaniora. 1987. 302 s.

Historiske udstillingskataloger fra vesttyske museer plejer at være en fornøjelse: fremragende billedmateriale, grundige uddybende artikler, omfattende besked om hvert enkelt udstillingsobjekt, og bjerge af litteraturhenvisninger gør dem ofte til meget mere end hvad man for eksempel herhjemme er vant til – og så går privat sponsorering, offentlige subventioner, besøgs- og oplagstal gerne sammen om at holde prisen på et endda særdeles rimeligt niveau.

Det foreliggende værk om Kinas mangfoldige tilstedeværelse i det tidlige moderne Europa bekræfter på mange måder reglen, men bærer desværre også præg af at et besøg af den kinesiske udenrigsminister i Vesttyskland har fremskyndet udstillingen så meget at der ikke blev tid til den vanlige *Gründlichkeit*: vi må undvære bibliografien, og der er kun en enkelt egentlig baggrundsartikel. Ikke desto mindre er der tale om endnu et vidnesbyrd om at Herzog Wilhelm August biblioteket i Wolfenbüttel foruden at være hjemstedet for mange spændende seminarer og konferencer også forstår at gøre gavn for et bredere publikum.

Udover det egentlige udstillingskatalog, der omtaler alle de under overskrifter som geografi, rejser, gesandtskabsrejser, historie, filosofi, kristendom, sprog, litteratur, havearkitektur, astronomi, medicin og naturvidenskab udstillede gen-